

Зашто се данас у Србији нити говори, нити пише о страдању Срба у недавном рату, као ни о врло незавидном, тешком положају наших сународника у новоформираним државама бивше СРЈ ? Зашто званична Србија ћути?

Направите паралелу између страдања Срба у НДХ и у недавном рату. Није ли апсурдно да Хрватска сада тужи Србију због, како тврди, геноцида над несрпским живљем, али и као главног кривца за егзодус Срба из Хрватске ?

Ја сам већ веома много говорила о страдању Срба у Хрватској и о једином правом геноциду који се на Балкану (после отоманских освајача) догодио 1941. године. Свуда у свету, где сам боравила и предавала, говорила сам увек о усташком геноциду, и у далекој Јерменији, и у Кини, и у Индији, да не помињем европске земље. Иако нисам историчар него професор антропологије, психологије и филозофије, као потомак јасеновачких жртава по оцу, имам пуно морално право да о овом геноциду говорим. Моја мајка је после другог светског рата једно време веровала у "братство и јединство". Зато је и написала свечану песму "Југославијо", која се изводила на предивну музику Николе Херцигоње. Мени је и дан данас жао када слушам ту песму. Многи људи су веровали да Југославија може да преживи, јер је вера у Југославију била уствари вера у то да се тешка историја, пре свега Срба, више неће поновити. Међутим, историчари, заступници тезе о историјским константама које се нужно понављају, поново су, и овога пута били у прилици да на балканским догађајима поткрепе своју тезу.

Што се тиче очеве породице, она је слутила да ће се зло опет поновити.

Данас треба бити искрен. Колико год ми желели да поправимо односе са хрватском државом, треба јасно рећи да се догађаји из 1991. године никако не могу разумети без догађаја из 1941. Хрватска држава одбија ту везу и служи се класичном психолошком диверзијом, маскирањем и прикривањем, оптужујући Србију за геноцид, али при томе испушта из вида да се, у етичком смислу, само узрок зла може сматрати стварним

кривцем. А узроци крвавих догађаја на обе стране 1991. године били су крвави догађаји из 1941. године. Да није било тог, делом рационалног, делом ирационалног страха Срба из Хрватске да ће се, после одвајања Хрватске из Југославије поновити догађаји од пре пола века, најзад, да нису Срби у Хрватској избачени из устава као конститутивни народ, никада не би дошло ни до њиховог организовања, нити до жеље да се одвоје, нити до рата, нити до бежања, нити до прогона из Крајине. Све је то један узрочно-последично повезани ланац. Наша држава јако греши што ту каузалну везу не потенцира и не истиче. Она на то има пуно право, јер никаква Европа није могла да буде гаранција Србима из Хрватске да им се зло неће поновити, будући да за то Европа није била гаранција ни 1941. године. Европа у првом делу догађаја деведесетих година сноси велику кривицу због брзог признавања отцепљене Хрватске, а да при томе није предвидела решење српског питања. У другом делу ових догађаја деведесетих година кривицу сноси Америка, јер је као што сви знамо, била логистичка подршка за акције протеривања Срба из Хрватке. Све ово говорим као неко ко има европски пасош и то говорим свуда. Чак и када је у питању ирационални страх, он је у психопатологији озбиљна чињеница са којом се треба суочити, а камоли рационални страх једног народа који се јавља на основу већ проживљеног и високо вероватног искуства. Замислите Јеврејина коме су чланови породице страдали у холокаусту и кога терате да живи са обележјима нацистичке државе и да при томе буде срећан, да не тражи да се од свега тога удаљи, да побегне. Срби су управо то хтели. Хтели су да се удаље и да побегну после проглашења хрватске државе са обележјима НДХ, хтели су и они да се "одцепе". То је, у том тренутку, било њихово пуно, легитимно и реципрочно право, али су их глупи политичари који су тврдили да територија није важна, тада у овоме спречили, а "критичан моменат" у коме је њихово ослобођење могло да се деси је прошао. Данас је то све другачије и много теже, данас повратак владе РСК може да буде само политички легитиман циљ у будућности, ако се држимо старогрчког појма политике, те политику схватимо као пројекцију у будућност и слободну људску акцију. Ако политику схватимо као оверавање чињеничког стања ствари и савијање пред физичком (не моралном) силом, како нам се то данас намеће, онда политике заправо више и нема, постоји само сила јачег, сила већег и дебљег, при чему сви други треба да се савијају како се захтева, а чиновници да лупају печате како би то савијање за неким столом "овертили".

Морам да кажем да је за овакво схватање политике донекле крив и англосаксонски јуридикам који је у политику увукао исувише правника, а мало историчара, психолога и социолога и који позитивистички подразумева да се у политици све врти око некаквих позитивних "чињеница". Да је тако, ниједно људско ослобођење од ропства у историји никада не би било могуће. Право, као наука, наравно, барата највише законима и чињеницама, али политика је, по дефиницији, пројектовани људски слободни циљ у будућности и њега не одређују закони, него га прате.

Зато је Де Гол (дете професора филозофије, и сам врло образован човек који је

итекако поштовао правнике) ипак подсмешљиво и у шали рекао да нема ничега горег од тога "да сиромашну, малу и немоћну земљу води професор права". Референдум је, рецимо, један од најизворнијих демократских феномена, а када га је ДеГол расписао да пита свој народ хоће ли да остане у НАТО пакту, то расписивање је могло да се тумачи и као потпуно бесправни чин, будући да је Француска била чланица НАТО уговора. Међутим, ви у политичком смислу, да бисте задовољили изворну и најаутентичнију демократију, некада морате да направите рез.

Ја још увек сматрам да су политички циљеви, који нужно не подразумевају рат, у будућности потпуно легитимни циљеви и да нико људима не може забранити да их праве. Тако и влада РСК има право да сања о томе да се у Крајину врати. Историја је показала да се границе праведно и неправедно мењају. За све дође тренутак, па и за корекције.

Ми једноставно данас морамо да кажемо хрватској држави да се не игра ни са каквим тужбама, јер ми имамо много старији и неразрешен проблем са једним њеним (НДХ) периодом. Мислим да Хрватска данас не може ништа да докаже, просто зато што то што она назива "геноцидом", нема у међународном значењу одлике геноцида. Али, зато оно што ми зовемо геноцидом, јесте апсолутно признат геноцид који је 1941. над Србима извршен и цео свет га је, додуше имплицитно, признао. Увек треба поћи од тога. Никако не причати о протеривању Срба из Крајине, а да се ова узрочна веза са '41. годином не успостави.

Уосталом, ви моју борбу за признање геноцида над Србима '41. знате. Причала сам то по целом свету, а као што знате, јер сте ме пратили на том далеком путовању, ова тема је највише заинтересовала наше пријатеље у Јерменији који су делимично већ добили признање за 1915. годину, за масакр доживљен од Турака.

Наравно, сва ова гледишта ме, чак, нису удаљила ни од неких антифашиста, хрватских пријатеља, који мисле као и ја.

Прокоментаришите све присутнији проблем Војводине и Статут војвођански. Куда то води војвођанске Србе, а куда остале конфесије?

Тзв. "статут Војводине" је друга гнојна тачка српске недржавотворности или њеног недовољног механизма одбране. Србија је данас организам који изједају бела крвна зрнца, а лимфне жлезде јој све више отичу. Сваки захтев за черупањем територије се посматра као нечије право, али се притом, нико не пита шта је била обавеза тих људи, група, регија итд. у односу на већински народ или, просто, у односу на државу у којој живе. У Француској би било незамисливо да се прави неки статут Бретање, Нормандије, или Каталоније итсл. Код њих је појам о држави јасан. Ја просто мислим да нашим људима није тачно ни објашњено шта је заправо држава, шта су атрибути државности, чему она служи и како се и зашто чува. У свету у коме је водећа тенденција била да се све државе разарају (то је концепција најпре Троцкиста, а затим и неолибералних мондијалиста), сви су газили по појму државе, док их виша сила у виду велике светске спекулативне кризе која је на помолу, није подсетила чему држава служи. Данас се заклетни противници Државе у Европи заклињу да ће управо Држава (са својим прерогативима) да спасе популацију од економског пропадања које су изазвали велики приватни дужници. Сви сада желе да позајме златнике од Државе, као општинску сламу... Али, наравно, то је само један аспект државе која још увек најбоље чува индивидуална права својих грађана. Међутим, када је у питању општи план и општи интерес, без државе нема очувања културе или бар нема правог очувања културе. Јеврејски народ обично наводи да је вековима био без државе, а да је очувао своју културу. Али, то је само делимично тачно. Они су заправо очували веру у свој народ, а култура, литература и језик су им зависили од народа и држава у којима су живели.

Милош Црњански је био оптужен да је "фашиста" када је рекао да без државе нема очувања аутентичне културе народа. Међутим, његов суд је потпуно тачан. Ако држава, на пример, не стане иза ћириличног писма, нема ништа од његовог очувања. Никакви приватни клубови и друштва љубитеља ћирилице ту ништа не могу да поправе.

Што се Војводине тиче, на дан када се она демократском политичком вољом, после дуго година аспирације, припојила српској држави, 25. новембра 1918. године, ове 2008. године никога из државног врха републике Србије није било на прослави тога дана у Матици Српској у Новом Саду. Ја сам на прославу отишла као неко чији су преци у Војводини још од пре Чарнојевића, као неко ко познаје историју српског Војводства и ко зна да овај део српске земље никада није имао и нема никакве атрибуте државности. Дошли су, наравно научници, као што сте и видели, и дошао је народ. Али, наших политичких чиновника није било. Значи ли то да ћемо се сада опет савијати пред новим Левијатаном ?

Данас се апсолутно мора спречити прихватање овог тзв. Статута Војводине. За то још увек има времена. Али, ту је, опет, потребна политичка борба са историјским

аргументима, а не партијско договарање у скупштини Војводине. Сада је последњи тренутак да се и ова ампутација још једног органа од српског тела спречи и да крвоток у том болесном органу проради.

Сагледајте фаталне, непромишљене потезе актуелне власти у ЦГ – прво самосталност, а онда, мада их нико није „вукао за рукав” и признање независности КИМ? Србији је тако забијен још један нож у леђа. Куда одлази ЦГ, односно њен народ вођен таквим политичарима и како је њихова будућност?

Укратко, Црна Гора је српска земља и она ће то поново бити. Дубоко верујем да када се издува "примарни нарцизам" једне нове и бесмислене творевине и када садашњи председник ове земље, како се то каже "одради своје", верујем да ће се народ Црне Горе после тога поново окренути Србији. Уствари, сигурна сам да ће на неком следећем гласању у будућности народ у Црној Гори (са свим добронамерним не-Србима) поново изгласати присаједињење Србији. У то дубоко верујем, јер је то историјска дугорочна нужност. Ово данас је само незрели хир и једна неживљена етапа мале регије која још не види колико је скупо правити слабу и безначајну државу. Једино јаке државе имају смисла, како геополитичког, тако и у циљу олакшања живота својим грађанима. Мале и слабе државе су скупе и нерентабилне. Ако хоћете, психолошким речима, ја бих рекла: ово данас је само неуспело оцеубиство.

Како оцењујете тренутну ситуацију у земљи: политичку, економску, друштвену, социјалну?

Србија је далеко од било какве стабилности, у исто време Европа нас неће и уцењује нас уз невиђено омаловажавање, као народа. Данашњи политичари нас све више удаљавају од правих и вековних пријатеља – братске Русије и уопше словенских народа.

Споразум о економско-трговинским олакшицама Србије са Русијом, користе мудро све земље у окружењу, а како у том смислу, поступа Србија? У којој мери користи поменуте погодности, олакшице проистекле из споразума?

Руска делегација Гаспрома поново је у Србији због споразума о гасоводу и коначног

договора. Ко у Србији и због чега кочи реализацију, пре свега за Србију, веома битног посла?

Данас читав свет више није стабилан, заљуљао се због нове финансијске кризе (која је на помолу и која ће се само продубљивати до 2012. године), а камоли наша, све мања Србијица. Нико више није сигуран, осим пар земаља које имају велике федералне резерве злата или које имају нафту и гас. Кина, из које сам управо (после већ шестог путовања) дошла одбила је да се посвети санирању краха америчких банака. Конфучијански дух одлучио је да велике спремљене суме новца не да Америци и њеним спекулативним губицима, већ да то употреби за оздрављење свог привредног раста који ће због USA кризе са 11 – пасти на 8 одсто.

У 10 тачака мера које треба предузети за излазак из краха, а које објављује «Ренмин Рибас», Кина са 586 милијарди долара (4000 милијарди јуана) до краја 2010, предвиђа борбу против стагнације свог извоза, изазване USA кризом. Као приоритет поставља побољшање услова живота својих сељака, подизање социјалне помоћи, изградњу путева, здравство и школство. Када среди људска права својих грађана (а укинуће, како Кинези кажу, смртну казну пре него што то уради Америка), она ће покушати да постави на ноге један сасвим другачији тип сарадње међу земљама. На помолу је један нови, можда праведнији свет. Криза је Кину још више учврстила у њеној социјалној солидарности и у визији једног другачијег света који на другачији начин сарађује у заједници БРИК (Бразил, Русија, Индија и Кина) и у "Шангајској сарадњи". Њих више не занима тај агресивни, освајачки капитализам који другима намеће своје културне (односно некултурне) обрасце, њих занима сарадња заснована на размени и нечему другом. Те земље, ће се, по мом мишљењу, спасти.

Затим, Србија има природни и спонтани савез са Русијом који може да јој помогне у свим областима. Наш интерес је узајамни. Народ у Србији не зна колико се једна Француска, рецимо, труди да сачува билатералне односе са Русијом, односе који немају везе са Бриселом, нити бриселским наређењима. Ово се огледа у потражњи гаса, у индустријској и војној размени. Француска се труди и упиње, а ми све то добијамо лако и онда глумимо неку математичку рационалност, тобоже није то та цена, јесте та цена и слично... Наши су политичари, тобоже, толико наивни да од 2000. године не знају да се у цену међународних купопродаја не убрајају само "економско-тржишни" моменти, већ и хапшења, изручивања суду као и све друго што су до сада чинили. А у тренутку споразума са Русима, тобоже, у чистој математици, они рачунају да нас Руси тржишно не преваре. Јака им је та тржишна рачуница, само не знам у коју једначину треба да убројимо све "вантржишне услуге" које су наше власти учиниле са попустом велике понизности и са повољном каматом у протеклих осам година. То смо заборавили. Ако већ у економији са политичким западом чините

уступке који нису тржишне или финансијске, већ искључиво политичке природе, онда то треба универзализовати и на Русију, поготово што ми од Русије имамо неку реалну помоћ, нарочито у овом тренутку.

На исти начин видите данас у српским медијима све оне који су као најобичнији службеници одрађивали посао за ММФ и његова слепа наређења, како одједном, тобоже, критикују ММФ и његову "непромишљену политику". Њима се сада даје простор у медијима да критикују оно што су сами радили. Земља која на овај начин, медијски и на силу гура у рехабилитацију медиокритете који на време нису мислили (или просто нису имали капацитет да мисле) јесте земља која нема никакав простор слободе, будући да се ти исти бивши службеници пропале УСА политике уствари само даље рехабилитују од стране истих служби, како би још у нечему послужили сврси. То значи да уценама и глупостима још није крај. Када је крај, Америка своје пропале експерте пусти низ воду, како се то колоквијално каже, а када још није крај, онда им да задатак да причају обрнуту причу и да сами себе поричу. Тако их чува за још неке акције пљачкања сиромашних земаља. Срећа је једино у томе што те највеће светске организације које је водила спекулативна северно-америчка финансијска политика, те велике лешинаре и глодаре данас напушта сама божја милост, јер је њиховој спекулацији дошао емпиријски крај.

Укратко, за Србију је, наравно, спас што већи број чвршћих уговора са Русијом, а затим и што веће учешће у новим организацијама земаља које се стварају на новим основама. Управо говорим о БРИКУ и што да не, можда и "Шангајској организацији сарадње". Нисмо ни ми тако далеко на глобусу.

Што се Европе тиче, коју ја историјски волим, о којој сам много писала и којој, најзад, припадам као српско-француски држављанин, морамо схватити да је њено здравље данас начето. Или боље рећи, здравље Уније као америчке испоставе је озбиљно начето, а здравље праве велике Европе још одолева. У проамеричкој Европи нема више ниједног умног човека, ниједног идеолога. Нико више нема никакве идеје о здрављу, моралу, смислу живота. Једино питање које се поставља је: how much (колико кошта) ? Питање

Зашт

о?

претворило се у питање

Како ,

а оно се даље претворило искључиво

у

питање:

колико ?

То је завршни ступањ дегенерације утилитаристичке мисли.

Још је Ибн Халдун, арапски мислилац у 14. веку тврдио да сваки политички режим траје око три генерације, тј. око сто година, док потомци најсмелијих не дегенеришу и не постану "мекушци". Е, па Европа је сада у стадијуму потпуног "мекушца" у сваком, интелектуалном, моралном, економском и сексуалном смислу. По њој гамижу бесмилене паразитске егзистенције, људи потрошачи претворени у робове које води стотинак бескрупулозних банкара у, како су то још стари Грци описали, плутократијској олигархији, тј. мањини која се лажно представља као већина.

Можда ће тек светска криза која најављује прелазак на један другачији облик мање егоистичног живота ове црве избацити из чауре презреле и опале воћке. Али, криза ће се осетити свуда. 30 000 радних места биће укинута у Француској само у 2009. години. Незапосленост и сиромаштво расту.

Зато Србија треба да буде мудра. Никакава журба сврставања, ако смо територијално раздробљени, данас нам није нужна. Али, ми и поред тога можемо да усвојимо неке европске антикорупцијске законе. Више него сврставање у Унију без Косова и Војводине, нама су потребни добри билатерални односи са сваком појединачном земљом Европе, какве има, рецимо, Француска са Русијом, независно од Брисела, а посебно са земљама које нису признале Косово. Потребни су нам, такође, сви народи и све организације у свету, поготово нове, мултиполарне структуре.

Космет као да је за наше политичаре већ стављен у „ад акта“. Затварају се очи пред исељавањем Срба. У Норвешку масовно се исељавају Срби из метохијских места: Хоче, Партежа, Пасјана, околине Гњилана, Цернице. Незванично се већ говори о стотинама исељених породица, а званично се ћути. Наши људи у Метохији кажу да су препуштени сами себи.

Последњи тренутак да се решава питање Косова и Метохије био је између 2001. и 2002. године, одмах после смене власти. Све је требало почети тада, а не чекати 2006. годину. Не зна се зашто то нове власти нису започеле онда када су имале највећи светски кредит и када су биле политички подржане од стране читавог запада. Зашто су чекали толико времена? Речено им је: само нека падне Милошевић, па ће демократски бити решен проблем Косова. И тзв. "руска иницијатива за Балкан" која је предложена негде отприлике у то време (а која је требало да буде једна врста мале Јалте о балканским границама, где би се прогласило немењање истих, од стране наше земље) због притиска Америке, била је одбијена. Мислим да су је чак државе у окружењу прихватиле, а да ју је једино тадашња Југославија игнорисала. То су све ствари које остају нерасветљене.

Овај патриотски последњи "косовски замах" почео је касно од стране нових власти. Данас наши политичари на тему Косова углавном добро говоре, све до министра спољних послова, дипломатска офанзива делује јако добро. Али, у политици је важно разликовати две ствари, односно две фазе: језик који се говори док он још може да промени стварност и онај који се говори онда када он већ има само вербалну или терапијску улогу. Све што је о тзв. Нато држави речено после 2006. више нема никаквог дејства и спада у тај говор "жал за младост".

А да подсетим оне који су заборавили, званична власт потпуно сложено је говорила о "Нато- атлантским интеграцијама" све до 2006. године, тек тада тај говор у једном делу власти, пре свега у странци тадашњег премијера мало сплашњава. Чим је почела изградња Бонстила, требало је говорити о Нато држави. Ми из српског расејања одмах смо о томе говорили. Али, у Србији је све дошло касно, као да је неки ритам немоћи и нечињења намерно и унапред условљен и договорен.

Шта сада очекујемо? Позивање на међународно право је једино што нам је остало, али то је касно пробуђена успавана лепотица.

Сама Русија тврди да између њеног признавања Осетије и Абхазије и даљег принципијелног става о непризнавању лажне државе Косово, нема противречности. Нема противречности, каже Русија, јер за њих међународно право ионако не постоји од времена распада Совјетског савеза.

Што се мене тиче, ја мислим да у пракси међународно право није никада, нажалост, ни постојало. Оно је увек било само норма и универзитетски предмет. Били сте са мном у Нагорно Карабаху, видели сте да нас Јермени у борби за Косово од почетка подржавају, а да истовремено траже признање Карабаха. И људи из Придњестровља су нам рекли то исто. Они су за српско Косово, али су за независно Придњестровље. Тако да та прича о неком јасном логичком пресликавању аналошких права, ако не узмемо у обзир прошлости и историју одређених конфликта, уствари нема никакав смисао, сваки случај, у суштини, јесте посебан.

Али, та прича о некој универзалности мора нормативно да се прича, јер је то формално правило игре, а у међувремену се мерка и одмерава политичка емпиријска сила, у међувремену покушавамо да придодемо понеки тас нечијој сили или да се за њу ухватимо, како бисмо променили судбину. Али, да смо то радили 2001. можда бисмо у

реалном времену и успели.

Ако је држави Србији заиста стало до Косова и Метохије, она треба хитно да измести што већи број својих канцеларија у покрајину. И чиста симболика је психолошки важна. Једном ме је пријатељ из Италије питао: зашто нема ваших застава на КИМ, а албанске се свуда агресивно вијоре? Треба наредити свакој српској кући да дигне српску заставу, као што то раде Албанци. Тешко је, али храброст треба подстицати, и када најхрабрији крену, више се нико неће плашити. Министарство за дијаспору, то говорим већ десет година, још од времена кад смо имали само идеју министарства, мора да отвори велику канцеларију на Косову, тамо где може, ако треба и поред Пећке патријаршије. Не може се бранити земља коју гледате само на салонским географским картама.

Што се тиче нашег доприноса Срба света – Косову, као што знате од враћених пара фонда српске дијаспоре у који су уплаћивале Швајцарска, Француска, Немачка, Аустрија и Русија, према нашој заједничкој одлуци, око 200 000 евра биће дато, само у првом потезу, као помоћ Косову и Метохији.

Да ли Србија има национални план? Шта је, према вашем мишљењу национални програм и шта он мора да садржи? Зашто Србија нема национални програм и да ли га је и када имала? Ко је кривац?

Коме је у интересу да Србија лута без циља и правца? Чија би водиља био баш тај национални програм, без којег не може да функционише ни једна стабилна, озбиљна држава у свету? Да ли имамо људе, стручњаке, нашу научну, политичку, културну интелектуалну елиту која би се подухватила таквог посла или је за све касно?

Из свега што сам рекла следи да Србија данас нема никакво Начертаније. Национални план се прави за педесет година унапред и све озбиљније земље света пројектују га у тој временској дистанци. То је управо она суштинска улога политике као консензусне пројекције у будућност о којој сам говорила. Ми тренутно у Србији немамо национални план за период дужи од две године унапред.

Затим, као још увек партитократијска држава (још 2003. у листу Политика написала

сам: Србија улази у 4. француску Републику, а то значи у потпуни партијски произвољни хаос), ми немамо ни трајне институције, јер чак и оне које смо некако направили нису трајне, односно, постоји велики ризик да их нека будућа власт опет разруши. То је ризик свих партитократијских владавина. Код нас није схваћена чак ни реч "функционер", која заправо значи радити за државу, тј. за општи интерес. Овде се говори о "високим партијским функционерима", што значи да нико уствари ни неради за општи интерес. Влада појмовна збрка, незнање и отимачина.

У овој земљи управљају само партије и партијски функционери који се унедоглед смењују (погледајте како шаљу људе у дипломатију: никад доста, истог човека са функције на функцију, па у пет земаља, само да држи Партији место; то ни комунисти нису радили, тамо би једном пао и готово, а овде се само врте у круг), у таквој земљи немогуће је направити национални и државни план. Просто, нема ко да га усвоји. Он је можда већ направљен, осмислили су га бројни умни људи у Србији и ван Србије, у матици и у расејању, најобразованији и најчаснији људи, који, на срећу, ипак постоје. Али, докле год све наше јавне расправе буду имале само фиктивни карактер (пар трибина у новинама и слично), докле год најобразованији људи из расејања буду имали само "саветодавни" карактер, а неки партијски жутокљунци се буду питали за мишљење које немају и немају предуслове да га имају, докле год наше политичке странке буду дужне тајкунима за пружене услуге (а још су веома дужне), дотле неће бити никаквог националног програма у Србији.

Када је у питању национални програм, француска историјска дефиниција "зеједничке судбине" (ако треба и са различитим народима, јер чистоћа крви овде није битна) је у том погледу још увек најбоља одредница. Знак да нека држава почиње да прави и остварује општенационални програм нису само јавне расправе, већ је то моменат када ванпартијске личности добију у држави значајна места. Нама је потребна и нека врста Сената састављена од умних људи који би био додатна друштвена контрола скупштинских одлука (а не да се, рецимо, свака данашња необавезујућа одлука САНУ доживљава као "националистичка").

Ми то још увек ништа немамо, а тек то ће бити први сигнал да правимо неки национални консензус.

Шта прво треба решавати? Има ли наде за српски народ?

Наде има за сваки народ, иако новозаветно Хришћанство не спасава народе, већ само појединце. Али, ми ћемо у периоду који долази ући у обнову народа и нација, јер је на помолу један нови и другачији свет, свет чије је рађање управо узроковала садашња глобална финансијска криза. Прочитајте књигу Жака Сапира : Нови 21. век- од америчке ере до повратка нацијама (2008)

.

Можда је то старогрчка, можда Морова, можда Русоова, Сен Симонова, а можда просто новозаветна Утопија на помолу. Чист економски и уопште егоизам појединца више неће бити једина препорука општег благостања, како су веровали Хобс или Адам Смит .

Људи ће морати поново да се образују, поново да упознају себе и друге, да вежбају и живе нови алтруизам, а не да упражњавају само монополистичку економију и ратове.

Пробудиће се можда и код нас неки нови просветитељ, неки Растко Немањић. Нешто ће се, свакако, променити. Ваљда ћемо у том будућем оркестру нација преживети макар као виолина са сломљеном жицом, али која ипак покушава да учествује у Симфонији. Ја бих сада рекла насупрот Дворжаку: у Симфонији поново рађајућег, старога деонтолошког света.

(Разговарала Биљана Живковић)